

Panel 3

Salut i benestar: contribucions des del disseny

4 de desembre de 2024, 15.15h

Modera: Elena Bartomeu
(Universitat Oberta de Catalunya)

Expandent els marges

Congrés internacional de recerca en disseny

Universitat Oberta de Catalunya
Edifici U
Perú 52, Barcelona

L'experiència de pacient a l'Hospital Sant Joan de Déu Barcelona. Cas d'estudi de *Design Thinking*

Carme Ortiz Valer
Universitat Oberta Catalunya

David Serra Navarro
Universitat de Girona

Joan Vinyets Rejón
Hospital SJD

Partim d'un dels mètodes de la disciplina artística del disseny que s'ha fet més popular entre les empreses de tot el món, el Design Thinking, que actualment es situa en la renovació i innovació de sectors de l'administració pública, de la salut, de l'educació, de les indústries culturals, i de les relacions en comunitats urbanes i rurals.

Una metodologia de disseny que es centra en les persones, basada en la cultura democràtica col·laborativa i en el treball en equip per a la resolució de problemes complexos. Aquest mètode participatiu té els seus orígens a l'escola alemanya Bauhaus, que va aplicar de forma experimental i creativa en la seva renovació del treball en les arts, les artesanies i l'arquitectura i la seva relació amb la indústria, i que més endavant (1930), en els països nòrdics, s'hi va desenvolupar un nou enfocament del disseny on el rol de la dissenyadora esdevingué una figura facilitadora. Una forma de pensar i un plantejament per desenvolupar projectes que a finals de la primera dècada del 2000, sota el terme "Design Thinking", les escoles de negocis (IDEO, 2008) popularitzaran.

A través del cas d'estudi específic de com es treballa l'experiència de pacient i com es relaciona l'usuari en el centre de l'organització hospitalària de Sant Joan de Déu (SJD), ens preguntarem com el mètode creatiu del Design Thinking s'utilitza per a millorar aspectes del sistema sanitari en relació a les persones. Com s'organitzen els equips i quin és el paper específic de la figura facilitadora de la dissenyadora i quins són els beneficis per a la usuària.

Indagarem sobre l'experiència actual i com la investigació portada a terme es converteix en coneixement i metodologies aplicables en altres camps, en concret

en la formació superior de la disciplina artística del disseny. Des d'aquest punt de vista ens interessa fer visible com afecta al marc acadèmic superior, als seus currículums i a la transmissió de coneixement en el moment actual de canvis substancials pels rols de les comunitats, les identitats i per a la presència, cada cop més important, de la tecnologia.

En conclusió, intentarem descriure quins són els valors d'un codi-disseny i els indicadors de les necessitats i els perfils d'un equip de codisseny que fa possible la millora, en aquest cas en l'experiència de pacient en un sistema sanitari més empàtic i humà.

Disseny d'una sèrie d'artefactes sensitius per la teràpia d'infants amb Hemiparèsia Congènita

Oriol Ventura Rodà
Sheila Gonzalez-Mardones
Universitat de Barcelona

«Sèrie d'artefactes sensitius per la teràpia d'infants amb Hemiparèsia Congènita» (ASTICH) és un projecte interdisciplinari que uneix dissenyadors i metges sota uns objectius de recerca comuns. Per una banda, a partir de la recerca per al disseny i a través del disseny, es pretén obtenir artefactes que ajudin en el procés de rehabilitació i recuperació de la malaltia i, per una altra, avaluar la interacció sensitiva amb objectes per part d'infants de 0 a 2 anys amb hemiparèsia congènita en la millora del desenvolupament cerebral i, amb això, de la seva qualitat de vida.

L'Hemiparèsia congènita (HC) o de debut precoç, és un trastorn del to muscular, de la postura i del moviment, que causa limitació en l'activitat funcional d'un hemicòs, el contralateral a l'hemisferi on es localitza la lesió, la qual és atribuïda a lesions cerebrals no progressives (principalment vasculars) que tenen lloc durant el període fetal o perinatal precoç.

Els estudis de prevalença indiquen que 1-2 de cada 1.000 nadons nascuts vius presenten HC. L'infart isquèmic perinatal és la causa més freqüent d'infart cerebral en edat pediàtrica i constitueix la principal causa de paràlisi cerebral unilateral (hemiparèsia) en nounats a terme.

En aquest cas, el disseny apareix com a mediador entre malalt i professional, per un cantó com a mediador per la recerca clínica, amb el que ja coneixem com a recerca a través del disseny, que és la recollida de dades per a dissenyar un artefacte coherent amb l'objecte d'estudi i, a partir d'aquest, a través de l'observació, com a mecanisme de millora de les característiques perquè pugui, en conseqüència, generar un model per al disseny d'objectes per la rehabilitació de nens que han patit una manca d'oxigen en el cervell en el moment del part.

El projecte es porta a terme amb l'Institut de Recerca de l'Hospital Sant Joan de Déu de Barcelona i els serveis de neurologia i rehabilitació durant l'any 2022. El procés ha consistit en un conjunt d'accions participatives conjuntes entre dissenyadors, metges, terapeutes, familiars i nens, que van des de sessions més tècniques, fins a observació directa, passant per reunions de validació de resultats com a model de generació de coneixement.

Durant el procés d'iteració es dissenyen un conjunt d'objectes tant per rehabilitació com per teràpia ocupacional. Aquests objectes responen al diagrama de necessitats sorgit de la recerca que ubica la necessitat en les quatre polaritats següents: moviment de la mà, simetria, elongació i bimanualitat.

El projecte es troba en fase de test amb nens i de desenvolupament comercial, així i tot, deixa portes obertes a 3 futures línies de recerca: la primera vinculada a la consolidació de forma independent dels objectes per rehabilitació, la segona en la mateixa línia, però per la teràpia ocupacional i una tercera que implica la incorporació de tecnologia digital o intel·ligència artificial.

Disseny Participatiu com a eina pel benestar social i la innovació educativa: més enllà de l'espai residencial

Anaïs Esmerado Martí

Associació Ojalá Projects

Amaya Martínez-Marco

ESDAPC Escola Superior de Disseny i d'Arts Plàstiques
de Catalunya

Pot el disseny participatiu ajudar a millorar el benestar dels residents en centres institucionalitzats? I en els estudiants de disseny, com incideix en el seu futur professional?

Es presenta un projecte de recerca i acció educativa que ha tingut per objectiu millorar el benestar emocional de les persones que conviuen en els centres residencials de tipus institucional, des de la pràctica acadèmica entre estudiants de disseny d'interiors de l'ESDAPC, les entitats Intress i Càritas Barcelona i, coordinant, Ojalá Projects. Un projecte on es fomenta un aprenentatge bidireccional, tant per visibilitzar i desestigmatitzar els col·lectius en situació de vulnerabilitat, com per generar aprenentatge i consciència social entre l'alumnat de disseny.

Dues experiències s'enmarquen en el projecte Disseny per a la Inclusió. El procés com a resultat, amb l'objectiu de generar contextos de sensibilització i debat sobre el disseny. En aquests casos concrets valorant com el disseny d'interiors pot pal·liar la càrrega institucional d'espais residencials per a persones en situació de vulnerabilitat social. Una tercera experiència CO-CRAE. Disseny participatiu dels espais d'un Centre residencial d'Acció Educativa per al benestar dels infants que hi resideixen, pretén incidir de manera molt més específica en la proposta de millora del benestar de les persones que hi resideixen.

El curs 2020-21, infants residents en un CRAE i estudiants, dissenyen de manera participativa els espais de convivència amb l'objectiu empoderar als seus usuaris afavorint el sentiment de pertinença mitjançant la gràfica aplicada al l'espai.

El curs 2021-22 es duu a terme una segona experiència amb residents d'un centre de CÀRITAS per a

persones en règim de segon o tercer grau penitenciari. Els espais exteriors del centre residencial és on es formalitza l'acció, detectant necessitats i usos, oferint solucions i incorporant mobiliari capaç d'oferir solucions reals, versàtils i amb la filosofia de codi obert.

El curs 2022-23, es materialitza Co-CRAE, on estudiants, professionals del sector i residents plantegen una sèrie de canvis que van més enllà d'una transformació d'espais i engloba una experiència vital per tots els infants residents. A la vegada es tracta d'una recerca acadèmica transversal basada en l'acció i amb l'objectiu d'aportar noves solucions per a la transformació social posant l'infant al centre.

L'impacte del projecte ha estat en un total de 49 estudiants, 32 infants i 14 adults i 12 professionals del tercer sector.

Cada projecte segueix una metodologia pròpia on, prèviament se sensibilitza als estudiants amb formacions en l'entorn social per entendre el context i desestigmatitzar els col·lectius. Posteriorment, es preparen sessions introductòries en l'àmbit del disseny per als residents. Fomentant interaccions mitjançant metodologies i tècniques provinents del disseny participatiu com altres extrems del Design Thinking i dels processos de disseny centrats en les persones.

La comunicació pretén donar a conèixer l'experiència, exposant les bases teòriques i metodologies aplicades, valorant els processos i resultats, així com mesurant el seu impacte en els diversos agents. La manifesta escalabilitat del projecte permet la seva extrapolació a altres centres residencials i reivindica l'ús de la cooperació entre els futurs dissenyadors i persones amb situació de vulnerabilitat.